

acolo o școală de agricultură și introduce moravuri occidentale în relațiile dintre proprietar și țărani.

La Constantinopole porni o aprigă propagandă în sferele conducătoare pentru emanciparea țăranilor și ajunse până la Sultan pe care-l făcu să se intereseze de această chestiune; memoriile și stăruințele sale, căldura și greutatea argumentelor cu care el apăra țăranul român în fața Conferinței dela Constantinopole dau câștig cauzei susținute de el: Articol 17 din memorandumul acestor Conferințe propune răscumpărarea boerescului.

În 1857 se înloarce în țară odată cu ceilalți exilați și desvolla o vie propagandă rominească în județele basarabene alipite României prin tratalul dela Paris; divanul Ad-hoc îl găsește la postul său de hotărît și energic susținător al emancipării și împrumietării; discută și combate diferitele sisteme ce se propun și care nu-l mulțămesc, în al său *Jurnal de agricultură* ce începe să apară la 1 August 1857, în *Foaia de agricultură practică*, cum și într'un memoriu: *Chestiunea țăranilor*, în care apară pe V. Palace de atacurile aduse într'o broșură de un proprietar Cornea. Se știe că această problemă a trebuit în cele din urmă deslegată printr'o lovitură de stat și Ionescu are un rol preponderent în aplicarea împrumietării. Până la sfârșitul vieții el rămîne acelaș cald apărător și luminător al țăranimii, ca publicist (Țăranul român), ca slujbaş, ca deputat al colegiului al IV. Nimic din ce este atingător de economia politică, de producție și distribuție nu-i rămîne strain. Ar fi lung să urmărim cu amănuntul această viață atît de bogată în agitație și idei. Ionescu sfârșește (1 Ianuarie 189) idilic la moșioara sa dela Brad, unde-și realizase ceva din visurile turcești—o fermă model , înconjurat de dragostea și respectul sătenilor pentru care strădănuise atîta și căroră necontenit se adresa în scris dîndu-le samă de faptele sale și lămurindu-le ideile ce i le dictau.

Trebue să fim recunoscători d-lui Bogdan-Duică pentru mulțumirea suflătoare ce ne-a procurat. E așa de rar lucru o viață închinată în întregime luptei pentru o idee, încît era păcat să se piardă în uitare. Cu pasiunea sa de cercetător al trecutului nostru, cu stîlu său limpede și ușor, d. Bogdan Duică a adus încă un apreciable serviciu cunoașterii trecutului nostru apropiat și al ideilor luptelor politice care au frămîntat veacul al XIX.

M. JACOTA

Dr. Emil Precup, *Viața și opera lui Ion Creangă*, Gherla 1921.

Dintre scriitorii noștri mai însemnați, Ion Creangă deși este destul de răspîndit și celît, nu a fost studiat și nici explicat cum trebuia. O monografie asupra lui Creangă era necesară; însă era și foarte greu de alcătuit și, probabil, din această cauză ne-a venit așa de tirziu.

Studiul acesta a fost pregătit în 1910 în seminarul d-lui Weigand din Leipzig și se întemeiază pe cercetările apărute numai până în acel an. Literatura consultată de autor în 1910 este necompletă, lipsind unele izvoare principale (Em. Girleanu, Ion Creangă, „Arhiva” Iași 1902; Șezătoarea VIII (1904) 156 1 3, etc.) și neexactă (d. Ibrăileanu n'a scris nici o carte „Note și schițe” și „Amintiri despre Ioan Creangă” în Șezătoarea V (1899) au fost scrise de M. Lupescu iar nu de Lovinescu).

În primul capitol al cărții autorul arată deosebirea dintre literatura cultă și cea populară, importanța și istoricul culegerilor de basme. Citează părerea lui Șăineanu, care făcea pe Ispirescu superior lui Creangă ale cărui povești „nu sînt adesea decît combinațiuni personale” și a unui alt „specialist român” în folklor. Din afirmațiile lui Șăineanu și ale d-lui Ibrăileanu (Note și impresii, p. 78 -79, din care face mai multe citații în paginile următoare), ar fi trebuit să se con-

vingă că basmele lui Creangă nu sînt o colecție de basme populare și deci întreg capitolul despre literatura populară este de prisos (cf. și Ibrăileanu, După războiul, p. 7).

Într'un capitol următor face un rezumat al curentelor literare din sec. XIX până la Creangă: influența grecească, franceză, curentul lafinist, naționalist (Lazăr, Asachi, Eliade Rădulescu), continuat de scriitorii următori (Alexandri, Cogălniceanu, Bolintineanu, Bălcescu, etc.) și „direcția nouă”.

După putinele informații pe care le-a avut, încearcă apoi să dea o icoană a înfățișării lui Creangă și a personalității lui. Urmează biografia mai bine informată (după „Amintiri”) pentru copilărie și mai puțin pentru celelalte subdiviziuni: ca institutor și pedagog, cunoștința și prietenia cu Eminescu și activitatea lui în „Junimea”. Arată ceia ce s'a aflat cu privire la manuscrisele lui Creangă, locurile în care s'au publicat scrierile lui (care s'ar fi putut da mai exacte, de oarece se găsesc indicate în ediția „Minerva”) și edițiile operelor lui. La analiza scrierilor lui Creangă, autorul s'a servit foarte mult de articolul d-lui Iorga din Convorbiri Literare XXIV (1890).

Chiar pentru cadrul unei monografii autorul n'a reușit să ne dea un studiu rezumativ asupra limbii din opera lui Creangă „acel scriitor care a știut mai bine românește decît toți dedinainte de dînsul și de după dînsul” (A. Philippide, Gramatică elementară a limbii romîne, p. 382). Un asemenea studiu nu-l vom avea decît dela unul care cunoaște bine limba lui Creangă din uz, iar nu numai din Glosarul dela ediția „Minerva”, unde și un cuvînt ca *felegunsul felegos* 'rupt, zerlumpi, modificat sub influența lui *tunsul*, deci un fenomen de ritm, este însemnat ca poreclă luătoare în ris'. În privința senzurilor avem importante contribuții ale d-lui H. Jarnik din Archiv f. d. St. d. neueren Spr. u. Literat., Bd. 137, '8, '9; iar în ce privește sintaxa, d. A. Philippide, cu exemplele luate aproape numai din Creangă, a dat la 1897 cea dintîi sintaxă a limbii romîne (înainte sintaxele aveau schematicul gramaticelor franceze ori germane).

În cele două capitole următoare se fac cîteva observații asupra humorului din opera lui Creangă (tot după d. Iorga) și se arată importanța lui Creangă pentru cultura romînească. La sfîrșitul studiului sînt lipărite partea a doua din Amintiri și Soacra cu trei nurori. Limba u' Creangă a fost făcută mai „literară” așa că *vătraiul* a devenit *vătrarul*, *benghiu* a devenit *benchiu*, etc. însă ce e și mai grav, unele cuvinte au fost schimbate încît de ex. *vîntul în turbarea sa* a devenit *întul în turburarea sa* (p. 63), *mai jumătate de sat* a devenit *mai jumătate satul* (p. 74) etc. Autorul deși mărturisește în prefață că are „o simpatie deosebită față de Creangă”, a reușit să-l schimbe complet nu numai în privința vocabularului, dar și a punctuației, așa că devine de nerecunoscut.

Limba greoaie și încurcată aduce foarte multă scădere acestui studiu. Dar un defect capital al lui este faptul că autorul nu și-a însemnat pasajele citate din diferite cărți, așa că aliniate întregi sînt simple transcrieri, care ar putea fi deci considerate ca plagiate (deși autorul pomenește ceva în prefață). De ex. din Șăineanu, Istoria Filologiei, p. 278 e luat al. 6, p. 7; ibidem, p. 280-1 e luat al. 1, p. 8; din Prefața dela „Opere complete” (Minerva, 1909) p. 13: al. 4, p. 23; ibidem, p. 15: al. 1, 2, 3, p. 33; din Lupescu, Șezătoarea V (1899) p. 190: al. 4, p. 25; ibidem, p. 189: al. 3, p. 25; din G. Panu, Amintiri dela „Junimea”, I, p. 42: al. 3, p. 27, etc., etc.

Ar mai fi fost de spus încă ceva: Creangă este unul din puținii noștri scriitori care aparțin atît literaturii romînești cît și celei universale. El a fost tradus în mai multe limbi: germană (Harap Alb, de G. Weigand în 1910; cf. și H. Jarnik în Archiv f. das St. d. n. Spr. u. Lit., Bd. 135, p. 219-224), cehă (de H. Jarnik), engleză (în reviste și antologii), franceză (în colecția „Les mille nouvelles nouvelles”), etc. Prețurîndeni a fost cetit, admirat și laudat. Creangă, fiul lui Ștefan a Pe-

trei Ciubotarul din Ilumulești „care, ca talent, nu cedează nici unui povestitor din lume“ (Ibrăileanu, După războiul, p. 33), a ajuns un nume al literaturii universale

Studiul d-lui Precup, cu toate lipsurile și scăderile lui, va contribui totuși la o mai bună cunoaștere a marelui nostru scriitor în Ardeal. Studiul vieții și operei lui Creangă însă rămîne o datorie a viitorului și dorim să-l avem cit mai curînd.

I. ȘIADBEI

A. Adès și A. Josișovici, *Le livre de Goha le simple.*

În cadrul luminos și fierbinte al Egiptului, El Cairo, albă și monotonă arătare, se rotunjește în bolți și arcade din care fișnesc săgețile minarelor, ziduri scunde ale arhitecturii maure, adăpostind o poporație înpestriată stăpînită de simbolul Islamului.

Universitatea din El Cairo (Cairo), metropola culturii, vatra neprihănită a înțelepciunii musulmane, adună pe toți dornicii de învățare din întreaga lume a Coranului. Autorii ne introduc în acest mediu al cugetării și tot ce cultura arabă a speculat ca idee, a adîncit în căutarea desnădăjduită a atingerii dumnezeiești prin viziunile sufijilor, a dobîndit în subtilizarea caracterului, a risipit în rafinament de artă și în sensualități molesțe, se desfășoară cu tradiții barbare, cu strania pasivitate a unui popor încremenit în necuriozitatea lui superstițioasă, pecelluită de formula nenorocită a misticismului lor: „Alah e mare“.

Filosoful El Zaki, savant muncit fără odihnă în cizelarea duhului, duce pe umerii lui povara unei lungi eredități culturale, o superioritate întipărită ca toate stigmatele de rasă obosită—floare caducă a unei erudiții strălucite. Cu un ascuțit simț critic, cu un gust al documentului istoric, al amănuntelor rare și subtile, cu un scepticism discret care a urmat dezamăgirii religioase, și-l amintește pe Renan, pe Anatole France și toate tristețile și asteniile ce tirăște după dînsul de zacordul tragic dintre credință și îndoială, avînt și oboseală, vis și înfăptuire. Șovăitor și lipsit de voință în fața acțiunii pe urma extremei lui adînciri în sine, de o largă și nebănuită îngaduință morală, șeicul El Zaki e întilnire cea mai neașteptată dintre harem și moschee, căutînd ca Faust, bătrîn și dezamăgit de știință, în dragostea uitare, sau învierea instincțelor amorțite. Regăsești întrînsul pe Bergeret, în fața dramei conjugale, îngropînd atît de adînc răsunetul durerilor, în-cît fizionomia și gesturile lui nu răsfrîng decît acalmia unei ape adînci și tăcute.

El Zaki și Goha cel sărac cu duhul sînt cele două capete de margine ale puterilor intelectuale, pe care le apropie curioase afinități sufletești. Poate n'ar trebui să ne mire dacă în luxul stilizat al bibliotecii șeicului, în elegantele lui discuții, cu elevul favorit, frumosul și efeminatul Vada-Alisum, un Antinuous oriental,—sărmanul la minte e primit să-și legene visătorul lui fără șir; căci sufletul inițiatului, desprins de legăturile materiei și plînd slingher într'o lume de abstracțiuni, are nevoie de intuiția lui crudă, ca să-i dea atingerea lucrurilor, să-l recheme la realități.

Goha, dăruit cu desăvîrșire trupească și nebiruită tinerețe, dar cu alita jalnică sărăcie de pricepere, era desnădejdea orgoliului părintesc și hazul proverbelor și malițiozității obștimii. Nici cartea, nici meseriile, nu i-au nimerit vre-o destoinicie. Negustor ambulant în cele din urmă, el fuge de străzile populate unde putea afla mușterii, pentru a o lua pe drumuri pustii, în spre oaze și spre deșert, adresînd pietrelor și palmierilor miraji de a vedea un negustor prin singurătatea lor, strigătul prin care își oferea marfa lui umilă.

Fără intrigă, fără de jesusura unei acțiuni ticluite, romanul se desfășoară ca o înlanțuire firească de scene, de întîmplări, legate puternic în virtutea învecinării lor cu o logică simplă, convingătoare. Se-